

alapos szakmai szöveg áll rendelkezésre, másutt ez kevésbé jellemző. Ezért lesznek olyanok, akiknek a módosítás miatt sok feladatot kell elvégezniük, és lesznek olyanok is, akiknek kevesebb munkájuk adódik, bár azt ők sem kerülhetik el, hogy foglalkozzanak az anyaggal. Az óvodai közösségnek át kell olvasnia a dokumentumot, meg kell ismernie a változás mértékét. Ehhez elegendő idő áll rendelkezésre. Az új dokumentumot a 2010/2011-es nevelési évtől kell alkalmazni. Van tehát elegendő idő arra, hogy az egyes intézmények reagáljanak a helyi lehetőségekre és kihívásokra. Arra is érdemes figyelni, hogy az egyeztetési folyamat is eltart egy ideig, valamint szükség esetén szakértőket is igénybe kell venni.

Paszkoszné Kulcsár *Andrea*

*Az Óvodai nevelés országos alapprogramjának legfontosabb változásai, az óvodák feladatai az intézményi implementáció megvalósításában**

Előadásomban elsősorban a fenntartókat, az óvodai nevelőtestületeket érintő feladatokra hívnám fel a figyelmet. Melyek azok az új elvek, amelyek hangsúlyossá váltak az óvodai nevelés új alapprogramjában? Melyek azok az elvárások az óvodákkal szemben, amelyek nagyobb hangsúlyt kapnak az alapprogram módosításával? Az adott településen, körzetben megjelennek-e olyan szülői igények, amelyekkel eddig nem néztünk szembe, vagy amelyekre eddig nem helyeztünk hangsúlyokat?

Rajtunk, óvodapedagógusokon múlik, hogy mennyire nevelésközpontú az óvoda, illetve a szakmai működését szabályozó nevelési program. Ez azért fontos, mert ebben a dokumentumban lehet meghatározni az alapprogram keretein belül, a helyi sajátosságokat figyelembe véve, azokat a célokat, feladatokat, amelyek az óvodával szemben elvárhatók. Fontos a módosított alapelvek közötti sorokban, hogy az óvoda nem az iskolának kell hogy megfeleljen, nem annak előszobája. Hangsúlyt kaptak az alapelvek között a közoktatási rendszert, valamint az óvodával szembeni elvárásokat ért változások. Milyen változások következtek be a családi nevelés rendszerében, amelyek a nők családi és közéleti, munkaerő-piaci szerepéből következnek? Egyre kevésbé mondható el, hogy a nők csak a gyerekek nevelésével foglalkoznak. Sokan munkát vállalnak, sőt egyedüli pénzkeresővé válnak. Mindez hozzájárult a családon belüli munkamegosztás újragondolásához, vagyis ahhoz, hogy a családon belül a női és a férfi szerepek egyaránt változnak, igazodnak a család mindennapjaihoz, a társadalmi

* Elhangzott a *Változások az Óvodai nevelés országos alapprogramjában: kihívások, feladatok* című konferencián 2010. február 17-én.

szintű változásokhoz. Ugyan az óvodának eddig is feladata volt, hogy támogassa az egymás iránti kölcsönös tiszteletet, hogy tudatosítsa nincs alá- és fölérendeltség nő és férfi között. A felgyorsult életvitel miatt gyakran az elvártnál kevesebb idő jut a gyerekekre, ráadásul sok helyütt a szociokulturális közeg is számos problémát vet fel. Az óvodával szembeni elvárások között gyakrabban merül fel annak igénye, hogy a kisebb gyermekükkel otthon lévő édesanyák a nagyobb gyermekük részére igénylik az óvodai elhelyezést. Az óvoda ebben az esetben nem hivatkozhat arra, hogy a kisebb gyermekével otthon lévő édesanya az óvodáskorú gyermeke részére csak korlátozottan vagy egyáltalán nem veheti igénybe az óvodai ellátást. Tudomásul kell vennünk tehát, hogy a családok helyzete a társadalmi változásokkal, elvárásokkal együtt megváltozott. Az óvoda és a család kapcsolattartásának rendjében, a családlátogatások megszervezésének elvei között figyelemmel kell lennünk a személyiségi jogok védelmét szabályozó rendelkezésekre, amelyek főszabályként előírják az érintettek hozzájárulását is. A nevelési programban tehát felülvizsgálandó, hogy helytálló-e, jogszerű-e az óvoda és a család közötti kapcsolattartás rendjének meghatározása, avagy szükséges kiegészíteni olyan célokkal, feladatokkal, amelyek segíthetik az óvoda és a család együttműködését.

Az egyik legnagyobb problémát a halmozottan hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű és a migráns gyermekek nevelése jelenti. Azoknak az óvodáknak, amelyek SNI-gyermekeket is nevelnek, a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelveit is figyelembe véve kellett kiegészíteniük a nevelési programjukat. Az SNI-gyermekek óvodai nevelésének megszervezése a települési önkormányzat kötelező feladatellátási körébe tartozik, amelyet a közoktatási törvény 2004. évi módosítása írt elő. A települési önkormányzat e feladatának eleget tehet saját fenntartású intézményében, más önkormányzattal, nem állami, nem önkormányzati fenntartású intézmény fenntartójával, illetve társulással kötött megállapodás útján. Ha azonban az SNI-gyermekek számához mérten kevesebb intézményt jelöl ki a feladatellátásra, abban az esetben a szegregációt és nem az integrációt támogatja. E kérdés helyi rendelkezéseiben nem elhanyagolható az óvodai felvételi eljárásrend jogszerűségének kérdése sem. Az alapprogram módosításával nagyobb hangsúlyt kapott integrált, inkluzív nevelés megvalósulása miatt fontos átgondolni, hogy a nevelési programban meghatározott feladatok, elvárások összhangban vannak-e az alapprogramban kiegészülő új alapelvekkel.

A közoktatás új kihívásait érintve – az inkluzív, interkulturális, integrált nevelés mellett – a kompetencia alapú nevelést meghatározó alapelvekre, szemléletmódra gondolhatunk. Meg kell azonban említenünk, hogy a kompetencia alapú programcsomag nem nevelési program, hanem a kompetencia alapú nevelést támogató módszer, eszközrendszer. Gyakran felmerül kérdésként, hogy kötelező-e bevezetni a kompetencia alapú programcsomagot. Abban az esetben vált/válik kötelezően az óvoda nevelési programjának kötelező elemévé, ha a kompetencia alapú nevelés pályázati úton elnyert támogatással került bevezetésre, a pályázatban kiírt feltételek teljesülésével. Az alapprogram módosításával azonban át kell gondolni valamennyi tevékenységi terület szakmai elvárásait, s a célok, az óvoda-

pedagógussal szemben támasztott feladatok, követelmények felülvizsgálatakor figyelembe kell venni a kompetencia alapú nevelés alapelveit, a tevékenység-központú ismeretszerzés biztosításának lehetőségeit.

Az alapprogram módosításával átértékelődött a tanulás fogalma. A szülők (az iskolák is) még ma is elvárják az óvodától, hogy a gyermeket felkészítse az iskolára. Sok esetben keresnek meg azzal, hogy „ha a gyermekem iskola-előkészítő csoportba jár, vajon van-e esélye arra, hogy bekerül a két tannyelvű általános iskolába?” Csak akkor válhat egyértelművé, hogy az óvoda nevelésközpontú, nem az iskola előszobája, és nem az óvoda épül az iskolára, hanem fordítva, ha ezt az óvoda nevelési programja, az óvodapedagógusok szemlélete, attitűdje is tükrözi, illetve ha a szülőkkel való kapcsolattartásban, kommunikációban (pl. szülői fórumok szervezésében) világossá tesszük, hogy az, ami az óvodában a gyermeknek játék, a pedagógus részéről tudatos felkészüléssel tervezett fejlesztőmunka. Fontos tehát a nevelési program felülvizsgálata alkalmával áttekinteni és rögzíteni az ezzel kapcsolatos feladatokat, elvárásokat. Ne mi épüljünk az iskolára, hanem az iskola épüljön ránk!

Előszörban a megtartott értékek (a játék kiemelt szerepe, a nevelés-központúság, a személyiségfejlesztés sokoldalúságára, a módszertani szabadságra helyezett hangsúly), valamint a kiegészült alapelvek, az azokkal összhangban megfogalmazott pedagógiai attitűdök vonatkozásában kell a nevelési program felülvizsgálatának szempontjait meghatározni, a felülvizsgálat eredményeként a módosításokat megfogalmazni. (Ilyenek a szabad játék szerepe, a gyermekek toleranciára nevelését meghatározó alapelvek, a testi nevelés, az egészséges életmódra nevelés, az egészségmegőrzés szokásainak kialakítása, a környezettudatos magatartáshoz, a környezet védelméhez és megóvásához, a fenntarthatósághoz kapcsolódó szokások kialakítását meghatározó alapelvek, az anyanyelvi nevelés hangsúlyozottabb szerepe, a kompetenciafejlesztést meghatározó alapelvek, a tanulás fogalmának átértékelését meghatározó alapelvek, az óvoda iskolásításának tilalma.)

Az alapprogram módosításával feladat fogalmazódott meg a migráns (pl. menedékes, bevándorolt, letelepedett, tartózkodási engedéllyel rendelkező) gyermekek óvodai nevelésével kapcsolatban. Nevelésükben hangsúlyosabb a kognitív kompetenciák fejlesztésére, a migrációs traumák hatásainak kezelésére, az éntudat, a jövőkép gondozására, az érzelmi az értelmi nevelés fejlesztésére irányuló feladatok meghatározása. A migráns gyermekek nevelését támogató pedagógiai attitűd, feladat, elvárás meghatározása az interkulturális nevelés keretein belül mindenképpen átgondolandó és kidolgozandó a nevelési programokban, hiszen a közoktatási törvény 110. §-ára gondolva, valamennyi óvodát érintheti a más országból érkező és Magyarországon óvodai nevelésre jogosult gyermekek nevelése. Ehhez segítséget nyújthat a www.okm.gov.hu/nemzetkozi-kapcsolatok/interkulturalis/interkulturalis webcím alatt található információ. Az óvodai nevelési program módosításával a fenntartó számára nyilvánvalóvá kell tenni azokat a tárgyi felszereltséghez szükséges kiadásokat, amelyek segíthetik a migráns gyermekek zökkenőmentesebb beilleszkedését, fejlesztését.

Mit kell a fenntartónak szem előtt tartania a szükség szerint módosított óvodai nevelési program jóváhagyása előtt? Hogy érvényesültek-e a jóváhagyási eljárásban a jogszabályban meghatározott, elfogadásra, véleményezésre biztosított jogok (a szülők véleményezési joga,

a nevelőtestület elfogadási joga, a nemzetiségi óvodai nevelési program esetében a települési, területi kisebbségi önkormányzat, térségi és országos feladatot ellátó közoktatási intézmény esetén az országos kisebbségi önkormányzat egyetértési joga). A módosított nevelési program megegyezik-e az alapprogram alapelveivel, valamint a módosítást befolyásoló jogszabályok előírásaival, megegyezik-e az intézmény alapító okiratában meghatározott feladatellátásra való jogosultsággal (ha nem, annak módosítása elkerülhetetlen, a módosított nevelési program jóváhagyásával). E kérdések eldöntése azért is fontos, mert a módosított nevelési program jóváhagyásával a fenntartó kötelezettséget vállal a feladathoz rendelt tárgyi és személyi feltételek biztosítására. Érdemes megvizsgálni, hogy a módosított nevelési programot jóváhagyva jogosulttá válik-e kiegészítő normatív támogatásra, vagy teremtődik-e lehetősége arra, hogy az óvoda a jövőben részt vehessen a szakmai munkáját, illetve infrastrukturális fejlesztését támogató hazai vagy európai uniós pályázatokon.

Az óvodai ellátás ingyenes, tehát a nyitva tartás törzsidejében nem lehet a szolgáltatásért pénzt kérni a szülőktől. A fenntartó előírja, hogyan valósul meg az óvoda nyitva tartása, kik és milyen képesítés alapján foglalkoztathatók az adott intézményben. Itt arról van szó, hogy az óvodában megfelelő képesítéssel rendelkező szak személyzetet kell foglalkoztatni. Ezzel válik szabályozhatóvá az, hogy tanító, tanár, nyelvtanár ne végezessen tevékenységet az óvodában, hiszen ezt a közoktatási törvény sem teszi lehetővé.

A fenntartónak tudnia kell, hogy a gyermekek óvodai nevelése, a neveléshez szükséges teljes óvodai életet magában foglaló tevékenységek keretében folyik. Ez azt jelenti, hogy az óvoda ez időn belül a fenntartója által jóváhagyott nevelési programja alapján tehet eleget szakmai kötelezettségének, mégpedig a közoktatási törvényben előírt végzettségű, szakképzettségű szakemberekkel. Jogszabály nem tiltja például a kétnyelvű óvodai nevelést, de ha az megszervezésre kerül, a feladatellátás koherens kell hogy legyen a fenntartó által jóváhagyott nevelési program tartalmával, az intézmény elnevezésével, így az intézmény fenntartó által jóváhagyott alapító okiratával, továbbá biztosítani kell a kétnyelvű neveléshez előírt szakmai feltételekkel rendelkező szakembert (a fenntartói jóváhagyás a személyi és tárgyi feltételek biztosítására vállalt kötelezettség).

A többletfeladatok kapcsán óvatosan kell eljárni. Ezeket meg kell jeleníteni a programban, különösen abban az esetben, ha már a fenntartó a tárgyi és személyi feltételeket korábban biztosította. A kötelező és nem kötelező feladatok ellátásához az önkormányzati törvény értelmezése nyújthat segítséget.

Mikor tagadhatja meg a fenntartó a nevelési program jóváhagyását? Abban az esetben, ha a módosítás nem felel meg a közoktatási törvényben előírt követelményeknek, vagy olyan többletfeladatokat tartalmaz, amelyekhez a feltételek nem biztosítottak, és annak megteremtését – tekintettel arra, hogy nem tartozik a kötelező önkormányzati feladatellátási körbe – a fenntartó nem vállalja, vagy ha a módosítás nem tartalmazza azokat a feladatokat, amelyeket – a szükséges feltételek biztosítása mellett – a fenntartó korábban meghatározott. (Minden esetben figyelemmel kell lenni, a jogszabályban meghatározott önkormányzati feladat-ellátási kötelezettségekre!)

Mi történik, ha a fenntartó nem hagyja jóvá a módosított nevelési programot? A nevelőtestület a döntés ellen keresettel fordulhat a bírósághoz. Elfogadottnak kell tekinteni a nevelési programot, ha a fenntartó a módosításra meghatározott határidő után, a harmincadik napot követő első képviselő-testületi (közgyűlési) ülésen sem nyilatkozik. A határidő számítására a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény rendelkezéseit kell alkalmazni. Az alapító okirata szerint nemzeti, etnikai kisebbségi óvodai nevelésben közreműködő óvoda módosított nevelési programja akkor válik érvényessé fenntartói nyilatkozat hiányában, ha a kisebbségi önkormányzat egyetértett a nevelési program módosításaival, vagy ha a törvényben biztosítottak szerint nem élt az egyetértési jogával. Ötnél több nevelési-oktatási intézmény fenntartása esetében a fenntartó ütemterv szerint meghatározhatja azt az időpontot, amikor a nevelési-oktatási intézménynek be kell nyújtania a felülvizsgálat eredményeként szükség szerint módosított nevelési programot. A fenntartói jóváhagyás a 2009/2010. nevelési évben végrehajtandó. Ha a felülvizsgálat eredményeként olyan kiegészítésekre, módosításokra volt szükség, amelyek az óvoda alapító okiratának módosítását is maga után vonták, el kell végezni az óvoda alapító okiratának módosítását is az arra vonatkozó előírások, illetve eljárásrend szerint. A jóváhagyott módosított nevelési programot az intézmény honlapján, annak hiányában a helyben szokásos módon nyilvánosságra kell hozni.

Kell-e szakértőket alkalmazni? Néhány esetben bizonyosan. Például az SNI-gyermekek esetében, hiszen a kiegészítéshez irányelv kapcsolódik, illetve a kiegészítésnek arra kell épülnie. Ebben az esetben nem kerülhető el a szakértői vélemény beszerzése a jóváhagyás előtt. Az alapprogramban kiegészült alapelvek, pedagógiai attitűdre vonatkozó elvárások megfogalmazása, átvezetése a fenntartó által foglalkoztatott óvodapedagógusi végzettséggel rendelkező köztisztviselő munkatárssal is ellenőriztethető. A fenntartó felelőssége annak eldöntése, hogyan ítéli meg a módosítás tartalmát és annak alapján szakértő megbízását. Érdemes átgondolni az interkulturális nevelésre vonatkozó kiegészítések szakértetését, hiszen annak tartalma több az elvek, attitűdök elvárások átvezetésénél, egyben érintheti kiegészítő támogatás igénylésének lehetőségét is a költségvetési törvény alapján.